

Gemeente van Jezus Christus,

wat haakt het meeste bij u aan in de gelijkenis van de werkers in de wijngaard? Is het de woede van de werkers van het eerste uur? Twaalf uur zwoegen in de hitte, en dan hetzelfde loon uitbetaald krijgen als degenen die op het allerlaatst niet meer dan een uurtje aan de bak zijn geweest. De verhoudingen zijn zoek.

Misschien is er nog iets dat ons raakt. Het beeld van die mannen van het laatste uur, de trieste doelloosheid waarmee diezelfde lange dag aan hén voorbij ging. Ze hebben kracht, ze hadden kunnen werken, maar leeg, ongebruikt, viel ter aarde wat zij te geven hebben.

In die dag zonder einde staan deze mannen voor de grenzeloze verspilling van menskracht in onze huidige wereld. De totale minachting voor wat de helft van de Afghaanse bevolking aan kracht en gaven heeft, vrouwen en meisjes opgesloten in dagen zonder uitzicht. En dichterbij Europa: tienduizenden per jaar die een levensgevaarlijke tocht wagen om de markt te bereiken, daar waar je werk kan vinden, ingezet waar je nodig bent, daar waar de opbouw ook van jouw leven kan beginnen. Mensen die willen werken, arbeidskrachten te kort, en we zijn niet in staat de verbinding te leggen. We kunnen het misschien ook niet want het zijn er zoveel. We durven misschien ook niet, bang dat de verhoudingen zoek raken. Bang dat velen iets komen halen dat hen niet toekomt. We willen afbakening, duidelijkheid.

Die duidelijkheid krijgen we, aan het begin van de gelijkenis. Vooraf worden afspraken gemaakt. We zien een stukje economie in actie. Bedrijfsvoering, arbeidsomstandigheden, loonafspraken. Ook de Bijbel zelf meldt zich op het niveau van arbeidsrecht. In de Toraboeken Leviticus en Deuteronomium wordt van de dagarbeider gezegd: dezelfde dag nog moet je hem uitbetalen, de zon mag daarover niet ondergaan, want hij is arm, heeft zijn loon nodig. Betaal hem uit, diezelfde dag nog.

Uitbetalen aan het eind van de dag gebeurt ook in de gelijkenis, de eigenaar houdt zich aan de regels, aan de wet. En meer nog dan dat, want de met de eerste groep afgesproken betaling van een denarie is helemaal niet zo slecht. In de oude vertaling kennen we de munt als een schelling, in de StVert als penning, maar niemand wist ooit wat of hoeveel een schelling of penning was. Daarom in de nieuwe vertaling maar gewoon gezegd wat er staat: denarie. Een bekende romeinse zilvermunt, met de beeltenis van de keizer erop. Ter vergelijking: Judas heeft Jezus verkocht voor 30 zilverstukken, waarschijnlijk de wisselwaarde van die romeinse denarie die binnen het tempelgebied niet gebruikt mocht worden. 30 maal het loon van deze dagloners, een maandloon. Daar wilde Judas het wel voor doen. Na de bittere afloop horen we dat dit bedrag zelfs voldoende was om een stukje grond mee te kopen.

Een denarie, als dagloon zit aan de royale kant. We zien in die vroege ochtend het arbeidsmarktprincipe van vraag en aanbod. De wijngaardeigenaar heeft dringend werkers

nodig, de arbeiders kunnen dus best nog wat onderhandelen. Dat doen ze dan ook.

Voorafgaand aan het werk worden wijngaardeigenaar en arbeiders het samen eens. Later, aan het eind van de dag, zal de eigenaar ook nadrukkelijk terug verwijzen naar de afspraak die aan het begin van de dag naar ieders tevredenheid is gemaakt.

Maar daarna werd wel anders. Deze wijngaardeigenaar doet het als directeur of bedrijfsleider niet best. Wie vooraf zo slecht inschat wat er aan werk ligt, dat hij steeds opnieuw op pad moet om werkers te zoeken, die kan vrij spoedig z'n faillissement tegemoet zien.

Maar zo is dat met gelijkenissen. Het begint bij wat je kent aan bestaande verhoudingen, maar gaandeweg word je meegenomen naar een andere orde. Die andere orde, daar gaat het over in deze gelijkenis. De naam van die andere orde, het sleutelwoord tot verstaan, horen we direct aan het begin van de gelijkenis 'Koninkrijk van de hemel'. 'Koninkrijk van de hemel' is echt een 'evangelie van Mattheus woord'. Mattheus noemt het als enige zo en ook zeer vaak. Koninkrijk der hemelen, je zou denken: nu moeten we het hoofd in de nek leggen en omhoog kijken naar de hemel, of ver voor ons uit naar de toekomst, maar dat is niet de richting waarin Mattheus wijst. Dat zou ook echt niet kunnen in dit evangelie waarin de Bergrede wordt uitgesproken. Dit evangelie laat ons niet opfladderen naar de hemel of wegfladderen naar de toekomst. Alles wat hemel is wijst bij Mattheus naar het aardse en de toekomst wijst van zich af, terug naar ons, waar we zijn, nu. Hier en nu. Maar nooit is het alleen maar 'hier en nu'. Nooit plat. Nooit alleen maar dat. De hemel is in de taal van dit evangelie de bron, de oorsprong, de kracht, de borging, van waaruit de wijzing komt die ons leven kracht geeft en zin, maar ook onrust en woede.

Over dat Koninkrijk van de hemel, die andere orde, gaat deze gelijkenis, zoals vrijwel alle gelijkenissen in het Mattheus evangelie. Over de ordening waarin de dingen anders gaan. Het afgesproken dagloon voor twaalf uur werk wordt óók gegeven aan de werkers van het elfde uur. Degenen van het negende, zesde en derde uur houden wijselijk hun mond, die zijn allang blij. De royale redelijkheid van de denarie verandert in de onredelijkheid van de wijngaardeigenaar. Hier gebeuren dingen die mensen woedend maken: loonverhoudingen die nergens meer over gaan, afspraken die onderweg anders worden. Vrijheid noemt deze eigenaar wat hij doet, uit goedheid. In de woede van de eerste werkers zouden we bijna vergeten dat de werkers van het laatste uur, die avond dansend naar huis zijn gegaan. Gezocht en gevonden door deze eigenaar die zich beweegt in een andere orde.

Maar zo is de dag in de wijngaard wel ingewikkeld geworden, zoals ook ons leven en samenleven dat is. Want afwijken van regels, van afspraken, maakt ons woedend, maar net zo vaak willen we dat er van wetten en regels kan worden afgeweken. Omwille van warmte die we niet kwijt willen, om mens met elkaar te kunnen blijven. We willen geen fraude met uitkeringen, maar boodschappen doen voor je dochter moet wel kunnen. Niet voor iedereen een verblijfstatus, maar wel een uitzondering kunnen maken op grond van bijzondere omstandigheden, noem het maar menselijkheid.

Wetten hebben vrijheid nodig om er vanaf te kunnen wijken. Met afspraken van ijzer verliezen we mensen uit het oog. Dan is in de jacht op fraudeurs alles geoorloofd.

Terug naar de gelijkenis. Naar de vragen die de wijngaardeigenaar stelt: staat het mij niet vrij om dit te doen? Zijn jullie woedend om de goedheid van waaruit ik handel? Dit zijn de twee vragen waar het om gaat: in de handen van wie ligt die vrijheid? Vanuit welke bron, vanuit welke orde wordt die vrijheid gedreven?

In de gelijkenis gaat het om de goedheid, de menselijkheid die de heer van de wijngaard er toe brengt bedrijfsmatig iets onzinnigs te doen, om tot het laatste toe, mensen uit hun zinloosheid te gaan halen. Met woede tot gevolg. Deze vrijheid is moeilijk te verteren.

Het Koninkrijk der hemelen is de naam van deze andere orde. Het gebed dat Jezus ons leerde helpt ons om er in thuis te raken. Het is geen toeval dat dit gebed in het Mattheusevangelie staat, in de Bergrede. Wie bidt 'uw Koninkrijk kome' stemt in met de vreemde gang van deze landheer, met deze andere orde, ongrijpbare vrijheid en verwarrende goedheid. Een royaliteit, waar we moeite mee hebben, die ons woedend kan maken en waar we tegelijk zo naar verlangen. 'Geef ons heden ons dagelijks brood' leert vrede te vinden met de denarie van ons leven, zonder te meten te wegen of het wel klopt met wat een ander krijgt. Soms zijn we terecht kwaad, meestal niet. Daarom bidden we : uw Koninkrijk kome, opdat we leren waar deze andere orde ons wijst.

In de verte horen we de stem van Jona, van op dat snikhete heuveltje boven de stad, diezelfde verzengende hitte als in de in de wijngaard, ook hij ziet scheel van ergernis, al zag hij het al van te voren aankomen: dat het zo zou gaan, ik wist het toch? veel te slap. Uw Koninkrijk kome, het is best wennen.

Amen

Erika van Gernerden